

บทที่ 2

สภาพทางภูมิศาสตร์ในฐานะเงื่อนไขของความร่วมมือเพื่อ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

น้ำเป็นสิ่งสำคัญต่อทุกชีวิตบนโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันการบริโภคน้ำได้เพิ่มมากขึ้นทำให้หลายแห่งบนโลกขาดแคลนน้ำ มีการคาดว่าประมาณ 80 ประเทศหรือคิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากรโลกที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง อัตราของน้ำที่สามารถดื่มได้ได้ลดลงในประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนา การตัดไม้และทำลายป่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการทำลายทรัพยากรน้ำ เทคนิคการทำเกษตรที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการกัดเซาะดินไปขวางทางเดินน้ำ การใช้ยาฆ่าแมลงมากเกินไป และการใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งมีผลเสียต่อน้ำที่ใช้ในการดื่มและชลประทาน รวมทั้งการขยายพื้นที่เมืองซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำใหญ่อันมีผลกระทบต่อระบบนิเวศบริเวณชายฝั่ง ซึ่งก็เป็นการทำลายน้ำเช่นกัน

ฉะนั้นประเทศต่าง ๆ ที่มีพรมแดนร่วมกันโดยมีน้ำเป็นจุดร่วมจึงได้ร่วมมือกันเพื่อแก้ไขพัฒนา และส่งเสริมความร่วมมือเรื่องทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นจุดร่วมของการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป ในอเมริกาเหนือก็มีกรอบความร่วมมือเรื่องน้ำขึ้นมาบริเวณพรมแดนของประเทศสมาชิกโดยมีน้ำเป็นจุดร่วมนั่นคือ GLC เช่นเดียวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประเทศสมาชิกได้ใช้แม่น้ำโขงเป็นจุดร่วมมือกัน ดังนั้นจะเห็นว่าน้ำมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ จึงทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องน้ำ ทำให้กรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำที่สำคัญใน 2 พื้นที่ คือ อเมริกาเหนือและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงได้รับความสนใจยิ่ง ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงเริ่มจากลักษณะและสภาพทั่วไปของบริเวณลุ่มน้ำใน 2 พื้นที่นี้

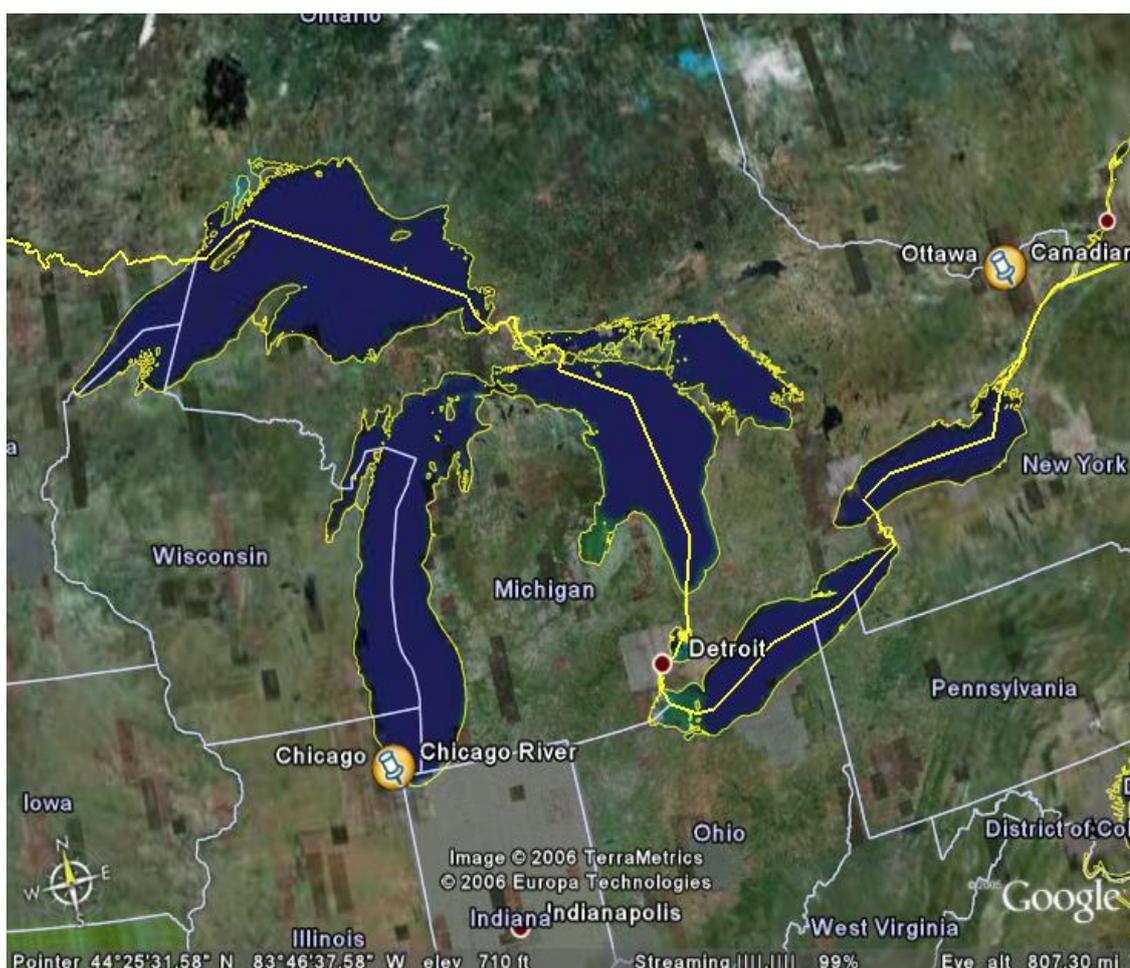
---

¹ Alan Dupont, *The Environment and Security in Pacific Asia*. (New York : Oxford University Press, 1998), p. 66.

ลักษณะและสภาพทั่วไปของบริเวณทะเลสาบทั้ง 5

“Great Lakes” หรือภาษาไทยเรียกว่า “ทะเลสาบทั้ง 5” นี้ตั้งอยู่ระหว่างสหรัฐฯ และแคนาดา โดยทะเลสาบทั้ง 5 นี้ประกอบด้วย ทะเลสาบซูพีเรีย (Lake Superior), ทะเลสาบมิชิแกน (Lake Michigan), ทะเลสาบฮูรอน (Lake Huron), ทะเลสาบอีรี (Lake Erie) และทะเลสาบออนแทรีโอ (Lake Ontario) (ดูภาพที่ 1 ประกอบ) เนื่องด้วยทะเลสาบทั้ง 5 แห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณชายแดนของสหรัฐฯ-แคนาดา ทำให้เกิดการใช้น้ำร่วมกันในทะเลสาบทั้ง 5 แห่งนี้ อย่างไรก็ดี การทำความเข้าใจเรื่อง GLC ก็ควรจะเข้าใจพื้นที่และสภาพทั่วไปของทะเลสาบทั้ง 5 ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงที่ตั้งทะเลสาบทั้ง 5 บริเวณชายแดนระหว่างสหรัฐอเมริกาและแคนาดา

ที่มา : Googleearth, <www.googleearth/US_CANADA_GREAT_LAKE_.jpg>

ทะเลสาบซูพีเรีย (Lake Superior)

ทะเลสาบซูพีเรียกว้าง 300 ไมล์โดยวัดจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก ยาว 160 ไมล์จากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ความลึกของทะเลสาบซูพีเรียโดยเฉลี่ย 500 ฟุต แต่ส่วนที่ลึกที่สุดประมาณ 1,332 ฟุต บริเวณชายฝั่งทะเลสาบมีความยาวประมาณ 2,800 ไมล์ ปริมาณน้ำในทะเลสาบซูพีเรียมีประมาณ 3,000 ลูกบาศก์ไมล์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 49,300 ตารางไมล์ และปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีคือ 27 นิ้ว³

ทะเลสาบซูพีเรียเป็นทะเลสาบที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด มีชื่อเสียงที่สุด และเป็นทะเลสาบที่มีขนาดใหญ่ที่สุดบรรดาทะเลสาบทั้ง 5 แห่ง ทะเลสาบซูพีเรียถูกล้อมรอบโดยรัฐมิชิแกน (Michigan), รัฐมินนิโซตา (Minnesota), รัฐวิสคอนซิน (Wisconsin) และมลฑลออนแทรีโอ ลุ่มน้ำของทะเลสาบซูพีเรียส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยไม่มากนักและมีป่าที่บวม ขณะที่มีการเกษตรในบริเวณนี้น้อย เนื่องจากอากาศหนาวเย็นและคุณภาพดินต่ำ⁴

ทะเลสาบซูพีเรียก็เป็นประตูไปสู่แคนาดาตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณชายฝั่งทะเลสาบก็มีการขนส่งทางแพ นอกจากนี้ยังมีการขนส่งท่อนซุงหลายล้านท่อนโดยให้ลอยน้ำไปตลาดทางตอนใต้ การประมงก็เด่นมาก เนื่องจากพวกโอจิบเวย์ (Ojibways)⁵ ได้ใช้ตาข่ายตาใหญ่ในการจับปลา โดยบริเวณนี้มีพันธุ์ปลาอาศัยอยู่ที่สำคัญคือ ปลาแซลมอน (Salmon) และปลาเทราท์ (Trout)⁶

ทะเลสาบมิชิแกน (Lake Michigan)

ทะเลสาบมิชิแกนกว้างประมาณ 118 ไมล์ ยาว 307 ไมล์ ความลึกของทะเลสาบโดยเฉลี่ย 279 ฟุต จุดที่ลึกที่สุดวัดได้ 925 ฟุต มีความยาวชายฝั่งมากกว่า 1,600 ไมล์ ทะเลสาบแห่งนี้มีปริมาณน้ำประมาณ 1,180 ลูกบาศก์ไมล์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 22,300 ตารางไมล์ และ

² Lake Superior, <<http://www.great-lakes.net/lakes/superior.html#overview>>

³ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press,1952), p.162.

⁴ Lake Superior, <<http://www.great-lakes.net/lakes/superior.html#overview>>

⁵ สมาชิกอินเดียแดงเผ่าหนึ่งในอเมริกาเหนือ

⁶ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press,1952), p.165.

ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยคือ 30 นิ้วต่อปี⁷ อย่างไรก็ตามทะเลสาบมิชิแกนเชื่อมกับทะเลสาบฮูรอน โดยช่องแคบแมคคิแนค⁸ (Mackinac)

ทะเลสาบมิชิแกนตั้งอยู่ในบริเวณเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น เมืองมิวอคี (Milwaukee) ใน รัฐวิสคอนซิน (Wisconsin), เมืองเกรี่ (Gary) ในรัฐอินดีแอนา (Indiana) ได้ปล่อยควันจากโรงงาน ถลุงเหล็ก เนื่องจากบริเวณนี้อุดมไปด้วยแร่เหล็ก ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญในบริเวณนี้คือผลิตภัณฑ์ ประเภทสินแร่และป่าไม้, การปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์จำพวกข้าว กล่าวได้ว่าทะเลสาบมิชิแกนเป็น ศูนย์กลางแห่งหนึ่งของภูมิภาคที่รุ่มรวยที่สุดในโลก⁹ ข้อสังเกตคือทะเลสาบแห่งนี้ตั้งเข้ามาอยู่ใน เขตของรัฐมิชิแกนในประเทศสหรัฐฯ ซึ่งแตกต่างจากทะเลสาบทั้ง 5 อื่น ๆ ที่อยู่บริเวณชายแดน สหรัฐฯ-แคนาดา

ทะเลสาบฮูรอน (Lake Huron)

ทะเลสาบฮูรอนกว้าง 206 ไมล์โดยวัดจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก ยาว 183 ไมล์จากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ความลึกของทะเลสาบฮูรอนโดยเฉลี่ย 195 ฟุต และส่วนที่ลึกที่สุด ประมาณ 750 ฟุต บริเวณชายฝั่งทะเลสาบมีความยาวประมาณ 3,827 ไมล์ ทะเลสาบฮูรอนมี หาดทรายและชายฝั่งหินที่อ่าวจอร์เจีย (Georgian Bay) ปริมาณน้ำในทะเลสาบฮูรอนมีประมาณ 850 ลูกบาศก์ไมล์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 23,000 ตารางไมล์ โดยทะเลสาบแห่งนี้ครอบคลุมพื้นที่ บางส่วนของรัฐมิชิแกนและมณฑลออนแทรีโอ¹⁰ และปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีคือ 27 นิ้ว¹¹ ลักษณะเด่นของทะเลสาบฮูรอนคือ มีลักษณะคล้ายกับภาพแรเงาของทะเลสาบมิชิแกน

⁷ Lake Michigan, <<http://www.great-lakes.net/lakes/michigan.html#overview>>

⁸ Lake Michigan, <<http://www.great-lakes.net/lakes/michigan.html#overview>>

⁹ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press,1952), pp.165-166.

¹⁰ Lake Huron, <<http://www.great-lakes.net/lakes/huron.html#overview>>

¹¹ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York : Country Life Press,1952), p.169.

ชื่อทะเลสาบสุวอนนั้นตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงความโชคร้ายของชนเผ่าอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งที่เกือบถูกกำจัดหมด โดยเผ่าอินเดียนแดงอิโรควอย (Iroquois) ซึ่งเป็นช่วงหนึ่งของสงครามนองเลือดของอินเดียนแดง

น้ำในทะเลสาบสุวอนได้ไหลลงแม่น้ำเซนต์ แคลร์ (St. Claire River) ประมาณ 174,000 ลูกบาศก์ฟุต โดยได้ขยายออกไปเป็นทะเลสาบเซนต์ แคลร์ (St. Claire Lake) โดยทะเลสาบนี้มีพื้นที่ 460 ตารางไมล์ มีความลึกโดยเฉลี่ยเพียง 10 ฟุต ทางเดินเรือลึก 21 ฟุตที่มีไว้เพื่อการเดินเรือ มากไปกว่านั้นน้ำในทะเลสาบเซนต์ แคลร์ (St. Claire) ยังไหลไปยังแม่น้ำดีทรอยท์ (Detroit River) อันเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางหลักของการผลิตและอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งของโลก ส่วนแม่น้ำดีทรอยท์นั้นก็คับคั่งไปด้วยการจราจรและทางใต้ลงไปก็คือ ทะเลสาบอีรี (Lake Erie)¹²

ทะเลสาบอีรี (Lake Erie)

ทะเลสาบอีรีกว้างประมาณ 241 ไมล์ ยาว 57 ไมล์ ความลึกของทะเลสาบโดยเฉลี่ย 62 ฟุต จุดที่ลึกที่สุดวัดได้ 210 ไมล์ บริเวณปลายแหลมลอง พอยท์ (Long Point) มีความยาวชายฝั่ง 871 ไมล์ ทะเลสาบแห่งนี้มีปริมาณน้ำประมาณ 119 ลูกบาศก์ไมล์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 10,000 ตารางไมล์ และปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยคือ 33 นิ้วต่อปี¹³ ทะเลสาบอีรีไม่เหมือนกับทะเลสาบทั้ง 5 อื่น ๆ ซึ่งมีความลึกเช่นเดียวกับทะเลสาบอีรี คือ ทะเลสาบอีรีมีแอ่งโคลนเลนขนาดใหญ่ประมาณ 7 ไมล์ ทางใต้ของทะเลสาบอีรีเชื่อมต่อกับแม่น้ำเซนต์ แคลร์ (St. Claire River) และแม่น้ำดีทรอยท์ (Detroit River)

อย่างไรก็ตาม ทะเลสาบอีรีเป็นทะเลสาบแห่งแรกที่ถูกพัฒนาด้านการค้าที่มีความสำคัญและยังเป็นเส้นทางการเดินเรือที่วุ่นวายด้วย ทั้งนี้ในอดีตเคยมีสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษและสหรัฐฯ ที่ระบุว่า ชายแดนแคนาดายังไม่มั่นคงและนาน้ำบริเวณชายแดนของทะเลสาบก็ควรที่จะเปิดเพื่อประโยชน์ทั้ง 2 ชาติ คือ แคนาดาและสหรัฐฯ เส้นเขตแดนระหว่างชาติ

---

¹² Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press, 1952), p. 169.

¹³ Lake Erie <<http://www.great-lakes.net/lakes/erie.html>>

นี่ก็คือสัญลักษณ์ของสันติภาพที่ถาวร เพราะก่อนหน้านี้ได้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษและสหรัฐฯ (สมัยที่แคนาดายังอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และขณะนั้นทะเลสาบอีรีเป็นที่ตั้งฐานทัพเรือในสงครามปี ค.ศ. 1812 ระหว่างอังกฤษและสหรัฐฯ¹⁴)

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงที่ตั้งทะเลสาบทั้ง 5 ประกอบด้วยทะเลสาบซูพีเรีย, ทะเลสาบมิชิแกน, ทะเลสาบฮูรอน, ทะเลสาบอีรี และทะเลสาบออนแทรีโอ

ที่มา : Mackinac Center for Public Policy, <www.mackinac.org/.../2005/legacymap-sml.gif>

¹⁴ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York : Country Life Press, 1952), pp. 170-171.

ทะเลสาบออนแทรีโอ (Lake Ontario)

ทะเลสาบออนแทรีโอกว้าง 53 ไมล์โดยวัดจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก ยาว 193 ไมล์จากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ความลึกของทะเลสาบออนแทรีโอโดยเฉลี่ย 283 ฟุต¹⁵ แต่ส่วนที่ลึกที่สุดประมาณ 778 ฟุต¹⁶ บริเวณชายฝั่งทะเลสาบมีความยาวประมาณ 1,100 ไมล์ ปริมาณน้ำในทะเลสาบออนแทรีโอมีประมาณ 395 ลูกบาศก์ไมล์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 34,640 ตารางไมล์¹⁷ และปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีคือ 34 นิ้ว¹⁸

ทะเลสาบออนแทรีโอมีพื้นที่ลุ่มน้ำบางส่วนครอบคลุมมณฑลออนแทรีโอ (Ontario) และรัฐนิวยอร์ก (New York) และพื้นที่ส่วนน้อยของรัฐเพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) เมืองหลักของการอุตสาหกรรมตั้งอยู่ตรงกลางเช่น เมืองฮามิลตัน (Hamilton) และเมืองโตรอนโต (Toronto) ก็ตั้งอยู่บนชายฝั่งของทะเลสาบแห่งนี้ ชายฝั่งของทะเลสาบออนแทรีโอในฝั่งสหรัฐฯ แทบจะไม่ค่อยมีเมืองใหญ่และไม่ค่อยมีการทำการเกษตร¹⁹

ประเทศสมาชิกของคณะกรรมการแห่งทะเลสาบทั้ง 5

กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคในทวีปอเมริกาเหนือที่สำคัญคือ “คณะกรรมการแห่งทะเลสาบทั้ง 5” (The Great Lakes Commission : GLC) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายแดนสหรัฐกับแคนาดา อาจกล่าวได้ว่าเป็นความร่วมมือกันในรูปแบบขององค์กรข้ามชาติในระดับอนุภูมิภาค²⁰ แรกเริ่มและมีความต่อเนื่องยาวนานมาจนกระทั่งปัจจุบัน กรอบความร่วมมือนี้เกิดขึ้นได้จากการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน เนื่องจากมีภูมิประเทศที่ติดต่อกัน

¹⁵ Lake Ontario, <<http://www.great-lakes.net/lakes/ontario.html#overview>>

¹⁶ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press, 1952), pp. 172-173.

¹⁷ Lake Ontario, <<http://www.great-lakes.net/lakes/ontario.html#overview>>

¹⁸ Ferdinand C. Lane, *The World's Great Lakes*. (New York :Country Life Press, 1952), pp. 172-173.

¹⁹ Lake Ontario, <<http://www.great-lakes.net/lakes/ontario.html#overview>>

²⁰ ในเอกสารรายงานประจำปีของ GLC เรียกพื้นที่บริเวณทะเลสาบทั้ง 5 ว่า “ภูมิภาค” (Region) แต่เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นความร่วมมือที่จำกัดบริเวณเฉพาะทะเลสาบทั้ง 5 ฉะนั้นในที่นี้เมื่อกล่าวถึงบริเวณกรอบความร่วมมือของ GLC จะใช้คำว่า “อนุภูมิภาค” (Subregion) แทน

อย่างไรก็ตามก่อนการศึกษาถึงการร่วมกันก่อตั้งกรอบความร่วมมือในอเมริกาเหนือ ขึ้นมานั้นย่อมต้องศึกษาถึงพื้นฐานของประเทศนั้น ๆ เสียก่อน โดย GLC นี้ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 2 ประเทศ คือ สหรัฐฯ และแคนาดา ทั้งนี้ GLC ตั้งอยู่บริเวณระหว่างชายแดนของทั้ง 2 ประเทศ ฉะนั้นจึงจะกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานและความสัมพันธ์ของสหรัฐฯ และแคนาดา เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยแวดล้อมในการจัดตั้งองค์การนี้ขึ้นมา

สหรัฐฯ-แคนาดามีเขตแดนติดต่อกันประมาณ 8,893 กิโลเมตรโดยรวมเขตแดน 2,477 กิโลเมตรของรัฐอะแลสกา (Alaska) ด้วย โดยส่วนใหญ่เป็นแนวเขตแดนเรขาคณิตและเป็นหนึ่งในพรมแดนทางบกที่ยาวที่สุดในโลก (ดูรูปที่ 3 ประกอบ) บริเวณทางตะวันตกเป็นเขตเทือกเขาร็อกกี้ (Rocky) ลาดเฉียงลงเป็นที่ราบเกรทเพลน (Great Plains) ในตอนกลางและเป็นที่ราบสลับที่ราบสูงรอบเขตทะเลสาบทั้ง 5 (Great Lakes) ไปจนถึงเทือกเขาแอพพาเลเชียน (Appalachian) และที่ราบชายฝั่งทางตะวันออก ส่วนอาณาเขต (Border Area) โดยใช้พื้นที่ในรัศมีประมาณ 100 ไมล์ ซึ่งวัดจากเส้นเขตแดนไปทางเหนือ (แคนาดา) และทางใต้ (สหรัฐฯ)²¹ โดยบริเวณชายแดนที่ติดต่อกันระหว่าง 2 ประเทศนี้ทางฝั่งสหรัฐฯ มีจำนวน 13 รัฐที่มีชายแดนติดต่อกับแคนาดา ดังนี้

1. วอชิงตัน (Washington)	8. โอไฮโอ (Ohio)
2. ไอดาโฮ (Idaho)	9. เพนซิลเวเนีย (Pennsylvania)
3. มอนแทนา (Montana)	10. นิวยอร์ก (New York)
4. นอร์ทดาโคตา (North Dakota)	11. เวิร์มอนต์ (Vermont)
5. มินนิโซตา (Minnesota)	12. นิว แฮมป์เชียร์ (New Hampshire)
6. วิสคอนซิน (Wisconsin)	13. เมน (Maine) (ไม่รวมอะแลสกา)
7. มิชิแกน (Michigan)	

ส่วนฝั่งแคนาดามีจำนวน 6 มณฑลที่มีชายแดนติดต่อกับสหรัฐฯ ดังนี้

1. บริติชโคลัมเบีย (British Columbia)	4. แมนิโทบา (Manitoba)
2. แอลเบอร์ต้า (Alberta)	5. ออนแทรีโอ (Ontario)
3. ซัสแคตเชวัน (Saskatchewan)	6. คิวเบก (Quebec) (ไม่รวมยูคอน เทอริทอรี [Yukon Territory] ซึ่งติดกับอะแลสกา [Alaska])

²¹ อ้างตาม The U.S. Environmental Protection Agency (EPA)

ดังกล่าวไปแล้วว่าทั้ง 2 ประเทศมีชายแดนติดต่อกันยาวถึง 8,893 กิโลเมตร ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องประเด็นปัญหาอันเป็นส่วนหนึ่งของกระแสข้ามชาติ โดยประเด็นที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนทั้ง 2 ได้แก่ ปัญหายาเสพติดจากแคนาดาไปยังสหรัฐฯ, การค้ามนุษย์หรือลักลอบเข้าเมืองจากประเทศโลกที่ 3, การก่อการร้าย, สินค้าลักลอบข้ามแดน, สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งปัญหาจากเรื่องดังกล่าวนี้ก็ได้นำไปสู่ความพยายามเข้ามาบริหารจัดการชายแดนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะกล่าวคือ “คณะกรรมการธิการแห่งทะเลสาบทั้ง 5” นี้เป็นกรอบความร่วมมือที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยใช้ลักษณะภูมิประเทศที่ประสบปัญหาาร่วมกันมาเป็นการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมกันระหว่างสหรัฐฯ-แคนาดา

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐฯ เป็นประเทศมหาอำนาจที่เป็นที่รู้จักทั่วโลก เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นประเทศผู้นำของโลกเสรีประชาธิปไตยอันจะเห็นได้อย่างชัดเจนในยุคสงครามเย็นจนกระทั่งปัจจุบันความจริงในเรื่องนี้ก็ยังคงเป็นอยู่เช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ แม้จะมีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย แต่ก็มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากระบอบเสรีประชาธิปไตยในประเทศอื่น ๆ เช่น อังกฤษ หรือ ฝรั่งเศส

อำนาจในการบริหารประเทศแบ่งเป็น อำนาจนิติบัญญัติ (Legislative) อำนาจบริหาร (Executive) และอำนาจตุลาการ (Judicial) ซึ่งอำนาจทั้ง 3 นี้มีการนำมาใช้ในลักษณะถ่วงดุลซึ่งกันและกัน²² (Check and Balance) เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป เรื่องการแบ่งอำนาจและการปกครองในระดับต่าง ๆ ของสหรัฐฯ นั้นมิได้มีเฉพาะในระดับรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหพันธ์ (Federal Government) เท่านั้นแต่ยังมีในระดับมลรัฐ (State) และระดับท้องถิ่น²³ (Local) อีกด้วย

²² ดูแผนผังการถ่วงดุลอำนาจของทั้ง 3 สาขาในภาคผนวก

²³ ภายในมลรัฐนั้นยังมีรัฐธรรมนูญของตนเอง ซึ่งมีบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลท้องถิ่น เมืองใหญ่ (Cities) เขตการปกครอง (Counties) ภายในมลรัฐ เมือง (Towns) และเขตปกครองพิเศษเฉพาะ (Special-purpose Districts)

ที่มา Paul A. Arnold. *About America How the United State is Governed*. (Braddoct Communications : Virginia). 2004. p. 5.

แม้ว่าในระดับมลรัฐจะมีรัฐธรรมนูญเป็นของตนเอง แต่รัฐธรรมนูญของสหรัฐ ก็ได้ให้อำนาจเรื่องเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ การป้องกันประเทศ การคลัง การอพยพเข้าเมืองและการแปลงสัญชาติ รวมถึงการเข้าร่วมสนธิสัญญากับต่างประเทศแก่รัฐบาลกลาง (Federal Government) อย่างไรก็ตามรัฐบาลมลรัฐต่าง ๆ นั้นยังมีอำนาจในการบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยได้รับแนวนโยบายและใช้งบประมาณที่รัฐบาลกลางจัดให้

ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐ เป็นตลาดขนาดใหญ่ของโลกและเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้านเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์อย่างมาก ก่อให้เกิดบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ภายใต้สัญชาติสหรัฐ หลายบริษัท ด้วยการพัฒนานี้ส่งผลให้ประชากรมีรายได้ต่อหัวประมาณ 40,100 เหรียญสหรัฐ²⁴ ประเทศคู่ค้าที่สหรัฐ นำเข้าที่สำคัญ คือ แคนาดาร้อยละ 17, จีนร้อยละ 13.8, เม็กซิโกร้อยละ 10.3, ญี่ปุ่นร้อยละ 8.7 และเยอรมนีร้อยละ 5.2²⁵ ส่วนประเทศคู่ค้าที่สหรัฐ ส่งออกที่สำคัญ คือ แคนาดาร้อยละ 23, เม็กซิโกร้อยละ 13.6, ญี่ปุ่นร้อยละ 6.7, สหราชอาณาจักรร้อยละ 4.4 และจีนร้อยละ 4.3²⁶ ด้านประชากรของสหรัฐ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผิวขาวประมาณร้อยละ 81.7²⁷ รองลงมาคือชาวผิวดำ (นิโกร) ร้อยละ 12.9 ที่เหลือเป็นชนชาติอื่น ๆ เช่น เอเชีย ฮาวาย เป็นต้น ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและเป็นภาษาที่ใช้มากกว่าครึ่งในสหรัฐ

ในทวีปอเมริกาเหนือมี 2 ประเทศ คือ นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้วยังมีอีกประเทศหนึ่งนั่นก็คือ แคนาดา จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดทั้ง 2 ประเทศจึงมีการบริหารจัดการชายแดนร่วมกัน รวมถึงมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องการเศรษฐกิจ

²⁴ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 ที่มา : The United State of America, <<http://odci.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

²⁵ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 ที่มา : The United State of America, <<http://odci.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

²⁶ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004 ที่มา : The United State of America, <<http://odci.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

²⁷ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004 ที่มา : The United State of America, <<http://odci.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

แคนาดา

แคนาดาเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือและเป็นประเทศหนึ่งที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ไม่น้อยกว่าสหรัฐฯ แคนาดามีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยอันมีกษัตริย์เป็นประมุขซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) อันมีรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ กระนั้นก็ตามแคนาดาก็ยังเป็นประเทศที่แบ่งการปกครองเป็นแบบสหพันธ์ (Federation) อีกด้วย กษัตริย์หรือประมุขของแคนาดาก็คือ สมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ 2 (Elizabeth II) กล่าวคือ แคนาดาเป็นประเทศในเครือจักรภพแห่งสหราชอาณาจักร (Commonwealth) การดูแลก็กระทำโดยผ่านข้าหลวง (Governor General)²⁸

การปกครองของแคนาดาแม้จะมีข้าหลวงดูแล แต่ก็โดยภาพรวม ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว แคนาดาก็ปกครองตนเองอยู่ คือ มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (Prime Minister) ซึ่งในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยสิ่งที่ขาดเสียมิได้คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) ในแคนาดาก็เช่นกัน ฝ่ายนิติบัญญัติแบ่งออกเป็น 2 สภา คือ สภาสูงหรือซีเนต (Senate or Senat) และสภาสามัญ (House of Common or Chambre des Communes) ท้ายสุดคืออำนาจตุลาการ (Judicial) ในแคนาดามีศาลสูงสุดแห่งแคนาดา (Supreme Court of Canada) ที่มาจากการแต่งตั้งของนายกฯ ผ่านความเห็นชอบของข้าหลวง นอกจากนี้ยังมีศาลอื่น ๆ อาทิ ศาลสหพันธ์ (Federal Court of Canada) ศาลอุทธรณ์แห่งสหพันธ์ (Federal Court of Appeal) และศาลมณฑล²⁹ (Provincial Courts) โดยรวมจะพบว่าแคนาดามีรูปแบบการปกครองที่เป็นการผสมผสานระหว่างสหพันธรัฐและประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์เป็นประมุข (สมเด็จพระราชินีแห่งสหราชอาณาจักร กล่าวคือ แคนาดาเป็นประเทศในเครือจักรภพนั่นเอง) ที่ใช้อำนาจทางการบริหารผ่านนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตามรูปแบบการปกครองของสหรัฐฯ และแคนาดาจัดได้ว่ามีความใกล้เคียงกันหากแต่มีข้อแตกต่างไปบ้าง

²⁸ "The World Factbook : Canada,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/ca.html>>

²⁹ ศาลนี้มีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) ศาลแห่งควีนเบนช์ (Court of Queen Bench) ศาลสูง (Supreme Court) เป็นต้น

แคนาดานำเข้าสินค้าจากต่างประเทศที่สำคัญเป็นลำดับต้น ๆ คือ นำเข้าสินค้าจากสหรัฐฯ ร้อยละ 58.9 รองลงมาคือจีนร้อยละ 6.8 และเม็กซิโกร้อยละ 3.8 เช่นกันแคนาดาส่งออกสินค้าไปยังสหรัฐฯ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.2 ญี่ปุ่นร้อยละ 2.1 และสหราชอาณาจักรร้อยละ 1.6³⁰ ประชากรส่วนใหญ่ของแคนาดาเป็นคนที่เชื้อสายอังกฤษหรือบริติช (British Isles Origin) ร้อยละ 28 รองลงมาคือคนที่เชื้อสายฝรั่งเศส (French Origin) ร้อยละ 23 เชื้อสายยุโรปอื่น ๆ อีกร้อยละ 15 และอื่น ๆ ด้วยเหตุที่ประชากรของแคนาดาเป็นคนที่เชื้อสายอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นจำนวนมาก ทำให้ภาษาราชการของแคนาดาใช้ 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส

สหรัฐฯ และแคนาดาเป็นประเทศที่นอกจากจะมีพรมแดนติดต่อกันทั้งทั้งน้ำและทางบกแล้วต่างมีรูปแบบการปกครองที่ใกล้เคียงกัน คือ มีลักษณะการปกครองแบบสหพันธ์ (Federation) ซึ่งให้แต่ละมลรัฐ (State) ของสหรัฐฯ และแต่ละมณฑล (Province) ของแคนาดาดูแลตนเอง คือมีรัฐบาลของตนเองในการบริหารจัดการภายในมลรัฐและมณฑล ซึ่งจะมีหน่วยดูแลปกครองย่อยลงไป นอกจากนี้เรื่องรูปแบบการปกครองแล้ว ทางเศรษฐกิจก็เช่นกันทั้ง 2 ประเทศต่างเป็นคู่ค้าที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งของกันและกัน รวมถึงเรื่องทางด้านสังคมในเรื่องเชื้อชาติศาสนา (ทั้ง 2 ประเทศมีประชากรนับถือศาสนาคริสต์มากที่สุด แม้ว่าจะแตกต่างในเรื่องนิกายก็ตาม) และภาษา ด้วยเหตุนี้ทำให้อื้ออานวยต่อการร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ ไม่เฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการชายแดนเท่านั้น

³⁰ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004 ที่มา : Canada,

ภาพที่ 2.3 แผนที่แสดงพรมแดนระหว่างสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก

ที่มา : Map of North America, <<http://www.north-america-map.com/na-map.gif>>

ลักษณะและสภาพทั่วไปของแม่น้ำโขง

แม่น้ำโขงมีความยาว 4,200 กิโลเมตร ถือว่าเป็น 1 ใน 15 ของแม่น้ำที่ยาวที่สุดในโลก และยาวที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มแม่น้ำโขงมีเนื้อที่ทั้งหมด 795,000 ตารางกิโลเมตร³¹ ปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงทั้งหมดที่ไหลลงสู่ทะเลประมาณ 475,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี³² หากพิจารณาจากปริมาณน้ำที่ไหลจากแม่น้ำโขงลงสู่ทะเล ถือได้ว่าแม่น้ำโขงใหญ่เป็นอันดับที่ 6 ของโลก ด้วยความยาวของแม่น้ำโขงที่ไหลผ่านหลายประเทศนี้ทำให้แม่น้ำโขงกลายเป็นแม่น้ำนานาชาติ (ดูภาพที่ 1.4) อันนำไปสู่แนวคิดการจัดตั้งกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคนี้ขึ้น

แม่น้ำโขงแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ แม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekong) และแม่น้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong) แม่น้ำโขงตอนบนตั้งอยู่ในประเทศจีนมีความยาวประมาณ 2,000 กิโลเมตร มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 186,000 ตารางกิโลเมตร โดยแม่น้ำโขงที่ไหลผ่านในประเทศจีนมีชื่อเรียกว่า “ล้านช้าง” หรือ หลานซางเจียง (Lancang)

แม่น้ำโขงตอนล่าง คือ บริเวณตั้งแต่สามเหลี่ยมทองคำลงมา ก็คือ บริเวณพรมแดน บริเวณพม่า, ลาว และไทย จากนั้นก็ไหลผ่านลาว, ไทย, กัมพูชา และไหลลงสู่ทะเลที่เวียดนาม ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างนี้มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 609,000 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 77 ของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมด แม่น้ำโขงช่วงนี้มีความยาวประมาณ 2,400 กิโลเมตร³³ แต่อย่างไรก็ตามโดยลักษณะธรรมชาติของแม่น้ำโขงแล้วมีศักยภาพเหมาะแก่การผลิตกระแสไฟฟ้า การชลประทาน การเดินเรือ และการควบคุมน้ำท่วม³⁴

³¹ กอบกุล ราชะนาคร, ภูมิหายกับการจัดการทรัพยากรในลุ่มแม่น้ำโขง, รายงานที่ตีพิมพ์, ฉบับที่ 17 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540), น. 3.

³² Asian Development Bank, “Impact evaluation study of Asian Development Bank’s programme of sub-regional economic co-operation in the Greater Mekong Sub-region.”, Executive Summary, December 1995, p. 20.

³³ เกียรติศักดิ์ อักษรวงศ์, “บทบาทของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียกับ 10 ปีโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 41.

³⁴ เรื่องเดียวกัน

เนื่องจากประเทศสมาชิกของกรอบความร่วมมือทั้ง 3 ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนั้นมีจุดร่วมกันประการสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน ฉะนั้นกล่าวได้ว่าประเทศเหล่านี้ได้ใช้แม่น้ำโขงเป็นจุดร่วมในการร่วมมือกัน ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจลักษณะของกรอบความร่วมมือนี้จึงควรเข้าใจถึงข้อมูลพื้นฐานและความสัมพันธ์ของประเทศสมาชิกเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยในการจัดตั้งกรอบความร่วมมือทั้ง 3 ในอนุภูมิภาคนี้ขึ้นมา

ประเทศสมาชิกกรอบความร่วมมือทั้ง 3 ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

นอกจากการบริหารจัดการชายแดนเรื่องทรัพยากรน้ำในภูมิภาคอเมริกาเหนือแล้วในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ปรากฏกรอบความร่วมมือในการบริหารจัดการชายแดนเรื่องทรัพยากรน้ำเช่นกัน โดยใช้แม่น้ำโขงที่ไหลผ่านประเทศต่าง ๆ (ซึ่งทุกประเทศเป็นสมาชิกใน GMS) ในภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่ของขกรอบความร่วมมือ โดยมีประเทศที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน คือ

1. จีน (เฉพาะยูนนานและกวางสี)	2. พม่า
3. ลาว	4. ไทย
5. กัมพูชา	6. เวียดนาม

ด้วยเหตุที่แม่น้ำโขงไหลผ่านหลายประเทศในภูมิภาคนี้ จึงกล่าวได้ว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติที่ทุกประเทศสามารถเข้าร่วมกันได้ ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ได้ร่วมมือกันก่อตั้งกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งปรากฏอยู่ 3 กรอบความร่วมมือที่สำคัญคือ MRC, GMS และ ACMECS เพื่อพัฒนาและบริหารจัดการชายแดนประเทศสมาชิกที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน

ประเทศสมาชิกของกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้ร่วมมือกันโดยใช้แม่น้ำโขงเป็นสื่อกลาง แต่ทว่ากรอบความร่วมมือทั้ง 3 ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนี้มิได้มีประเทศสมาชิกทุกประเทศที่ตั้งอยู่บริเวณที่แม่น้ำโขงไหลผ่านทั้ง 3 กรอบความร่วมมือ ฉะนั้นในบทนี้จะขออธิบายประเทศที่แม่น้ำโขงไหลผ่านทั้ง 6 ประเทศดังกล่าวไปแล้วข้างต้น³⁵

³⁵ ประเทศที่ตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำโขงทั้ง 6 ประเทศนี้มิได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกรอบความร่วมมือทั้ง 3 กรอบทุกประเทศ คือ คือ MRC มีประเทศสมาชิก 4 ประเทศ, GMS มีประเทศสมาชิกรอบ 6 ประเทศ และ ACMECS มีสมาชิก 5 ประเทศ

ภาพที่ 2.4 แผนที่แสดงที่ตั้งของแม่น้ำโขงที่ไหลผ่านประเทศสมาชิกโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

05-gms2656b RM

ที่มา : ADB : Asian development Bank, <<http://www.adb.org/GMS/gmsmap.gif>>

สาธารณรัฐประชาชนจีน (ยูนนานและกวางสี)

มณฑลยูนนาน (Yunnan) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีพื้นที่ 394,000 ตารางกิโลเมตร เกือบร้อยละ 93 ของพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบสูง มีพื้นที่เพาะปลูกเพียงร้อยละ 7.3 มณฑลยูนนานมีเมืองหลวงคือ “คุนหมิง” (Kunming) มีพรมแดนติดกับพม่ายาว 1,997 กิโลเมตรทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ติดกับเวียดนามมีระยะทางยาว 1,353 กิโลเมตร และติดกับลาวมีระยะทาง 710 กิโลเมตรทางใต้และตะวันออกเฉียงใต้ รวมระยะพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านยาวประมาณ 4,060 กิโลเมตร³⁶

มณฑลยูนนานมีแม่น้ำไหลผ่านกว่า 600 สาย ที่สำคัญ 6 สาย ได้แก่ แม่น้ำอิระวดี (จีนเรียก อี้ลั่วหว่าตี้เจียง) จีนซาเจียง (เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน) นู่เจียง (ไหลลงสู่ประเทศพม่า) จูเจียง (ต้นน้ำของแม่น้ำจูเจียงในนครกวางโจว) หลานซางเจียง (Lancang หรือแม่น้ำโขงไหลลงสู่ประเทศพม่า ลาว ไทย กัมพูชา เวียดนาม) และหงเหอ³⁷ (ไหลลงสู่ประเทศเวียดนาม) โดยแม่น้ำ 2 สายหลังถือเป็นแม่น้ำนานาชาติ เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของแม่น้ำหลานซางเจียงหรือแม่น้ำโขงเป็นบริเวณที่เป็นพื้นที่สูงและลาดชันจึงทำให้สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำได้³⁸

แม่น้ำหลานซางเจียง (หรือแม่น้ำโขง) เป็นแม่น้ำ 1 ใน 6 ที่อยู่ในแผนผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อประโยชน์ในเรื่องพลังงาน โดยความยาวประมาณ 750 กิโลเมตรของแม่น้ำหลานซางเจียงก่อนไหลเข้าสู่แม่น้ำโขงที่ชายแดนลาวและพม่า นั้นมีภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การสร้างเขื่อน เพราะมีระดับน้ำที่สูงชันหลายแห่งจึงทำให้น้ำช่วงนั้นมีระดับน้ำเหนือทะเลต่างกันถึงประมาณ 800 กิโลเมตร³⁹ ทำให้จีนมีการแผนการสร้างเขื่อนในแม่น้ำหลานซางเจียงตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2004 ซึ่งมีแผนการสร้างเขื่อนที่แน่นอนแล้ว 8 แห่งคือ เขื่อนกงหวอเจียว, เขื่อนเสี่ยววาน, เขื่อนมันวาน, เขื่อนต้าเฉาซาน, เขื่อนนัวจ่าตู, เขื่อนจิงหง, เขื่อนกันหลันป้า และเขื่อนเมิงสง

³⁶ ข้อมูลทั่วไป, <<http://www.soc.cmu.ac.th/%7Eyunnan/>>

³⁷ คำว่า เจียง และ เหอ แปลว่าแม่น้ำเช่นกัน

³⁸ ข้อมูลทั่วไป, <<http://www.soc.cmu.ac.th/%7Eyunnan/>>

³⁹ เจียน ธีระวิทย์, “การสร้างเขื่อนพลังน้ำไฟฟ้าในลำน้ำล้านช้างของจีน”, เอเชียปริทัศน์

เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงกว่างซีหรือที่รู้จักกัน คือ กวางซี (Guangxi Zhuang Autonomous Region) มีพื้นที่ 236,661 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มน้ำและหินปูน เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงกว่างซีมีเมืองหลวงชื่อ “หนานนิง” (Nanning) เขตการปกครองตนเองกว่างซีติดกับมณฑลกุ้ยโจวทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดกับมณฑลหูหนาน ทิศตะวันออกติดกับมณฑลกว่างตง ทิศตะวันตกติดกับมณฑลยูนนาน ทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดกับเวียดนามประมาณ 637 กิโลเมตร และทิศใต้ติดกับอ่าวเป๋นงู

ภูมิประเทศทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจะเป็นที่ราบสูงและลดต่ำลงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งล้อมรอบไปด้วยเทือกเขาทั้ง 3 ด้าน ทางตอนกลางและตอนใต้ของมณฑลมีแม่น้ำสาขาของแม่น้ำจูเจียงไหลผ่าน⁴⁰

กว่างซีเข้าเป็นสมาชิก GMS ในปี ค.ศ. 2004⁴¹ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกว่างซี “ประตูสู่อาเซียน” ซึ่งโดยสภาพที่ตั้งของกว่างซีได้เปรียบในการสร้างเส้นทางการค้าเชื่อมระหว่างจีนและอาเซียนทั้งทางบกและทางน้ำ สิ่งที่น่าจับตามองประเด็นนี้คือ “นโยบายร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน” ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมการค้าไว้ 4 ด้าน⁴² คือ

1. การสร้างเครือข่ายคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างกว่างซีกับ ASEAN
2. การสร้างนิคมอุตสาหกรรม เขตพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี และเขตความร่วมมือเศรษฐกิจชายแดน
3. การสร้างบรรยากาศลงทุนที่ดี
4. การส่งเสริมปัจจัยเกื้อหนุนและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างจีน-ASEAN จากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีจีน-ASEAN

⁴⁰ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, อักษรศรี พาณิชศาสตร์ และอวยพร สุธาทองไทย, หนึ่งมณฑล หนึ่งประเทศ เศรษฐกิจจีน 11 มณฑลที่มียุทธศาสตร์ต่อไทย, (กรุงเทพมหานคร : ผู้จัดการ, 2549), น. 231-232.

⁴¹ The Greater Mekong Subregion Program and ASEAN Free Trade : An Overview, <<http://www.adbi.org/discussion-paper/2005/12/01/1569.regional.cooperation.seasia/the.greater.mekong.subregion.program.and.asean.free.trade.area.an.overview/>>

⁴² วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, อักษรศรี พาณิชศาสตร์ และอวยพร สุธาทองไทย, หนึ่งมณฑล หนึ่งประเทศ เศรษฐกิจจีน 11 มณฑลที่มียุทธศาสตร์ต่อไทย, น. 250-251.

ที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับการที่กว้างซีเข้าเป็นสมาชิก GMS เพราะการต้องการเส้นทางลงมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะ GMS ซึ่งประเทศสมาชิกทุกประเทศ (ยกเว้นจีน) เป็นสมาชิกของอาเซียนด้วย ด้วยเหตุที่จีนเป็นประเทศคู่เจรจากับอาเซียน และมีเขตการค้าเสรีระหว่างจีน-ASEAN ประกอบกับแม่น้ำโขงมีต้นน้ำอยู่ที่จีน (ยูนนาน) จึงเป็นการดี หากจีนจะร่วมมือกับประเทศสมาชิก GMS เพื่อพัฒนาการคมนาคมขนส่งสินค้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อจีน ยิ่งไปกว่านั้นจีนสามารถใช้แม่น้ำโขงหรือประเทศสมาชิก GMS เป็นเส้นทางออกสู่ทะเลทางตอนใต้ของจีนได้ รวมทั้งยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง

ภาพที่ 2.5 แผนที่แสดงเขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงกว้างซีหรือกวางซีของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา : China Highlights, <http://www.chinahighlights.com/map/guangxi_map.html>

สหภาพพม่า

พม่ามีพื้นที่ทั้งหมด 657,740 ตารางกิโลเมตร⁴³ เมืองหลวง คือ “ย่างกุ้ง” (Rangoon/Yangon) ทิศเหนือติดสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นระยะทาง 2,185 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดกับอ่าวเบงกอลและติดกับบังกลาเทศระยะทางยาว 193 กิโลเมตร ติดกับอินเดียเป็นระยะทาง 1,463 กิโลเมตร และติดกับประเทศไทยทางตะวันออกระยะทาง 1,600 กิโลเมตร รวมระยะทางชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 5,876 กิโลเมตร⁴⁴

ลักษณะภูมิประเทศมีเทือกเขาสูง 3 เทือกเขาที่ทอดขนานกันจากภาคเหนือสู่ภาคใต้ของพม่ามีที่ราบสูงที่สำคัญ คือ ที่ราบสูงฉาน เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำขนาดยาว 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำอิระวดีซึ่งมีความยาว 2,170 กิโลเมตร, แม่น้ำสาละวินมีความยาว 1,274 และแม่น้ำสะโตงยาว 898 กิโลเมตร⁴⁵ บริเวณแม่น้ำเหล่านี้จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร โดยเฉพาะดินดอนปากแม่น้ำอิระวดีซึ่งมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 54,000 ตารางกิโลเมตร ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือ เป็นประเทศยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางเดินเรือหลักในมหาสมุทรอินเดีย⁴⁶

พม่ามีประชากร 42,909,464 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 89⁴⁷ รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชนชาวพม่า (GDP per Capita) ประมาณ 1,800 เหรียญสหรัฐ⁴⁸ ประเทศคู่ค้าที่พม่านำเข้าที่สำคัญ⁴⁹คือ จีนร้อยละ 29.8, สิงคโปร์ร้อยละ 20.8,

⁴³ สหภาพพม่า, <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=49>>

⁴⁴ Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

⁴⁵ เกียรติศักดิ์ อักษรวงศ์, “บทบาทของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียกับ 10 ปีโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 46.

⁴⁶ Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

⁴⁷ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 89, คริสต์ร้อยละ 4, อิสลามร้อยละ 4, ความเชื่อเรื่องวิญญาณ (Animist) ร้อยละ 1 และอื่น ๆ ร้อยละ 2

⁴⁸ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 ที่มา : Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

⁴⁹ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

ไทยร้อยละ 19.3, เกาหลีใต้ร้อยละ 5.2 และมาเลเซียร้อยละ 4.8 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ⁵⁰ คือ ไทยร้อยละ 38.9, อินเดียร้อยละ 11.5, จีนร้อยละ 5.9 และญี่ปุ่นร้อยละ 5.2⁵¹

แม่น้ำโขงเป็นเส้นกันเขตแดนระหว่างพม่า-จีนและพม่า-ลาว หากจะพิจารณาแล้ว แม่น้ำโขงมิได้มีความสำคัญกับพม่ามากเท่าไร เพราะมิใช่แม่น้ำสายหลักดังเช่นแม่น้ำอิระวดี ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงของพม่าจึงจำกัดเฉพาะการใช้ประโยชน์จากลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขงที่ตั้งอยู่ในเขตประเทศของตนเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า ส่วนการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงของพม่าก็ใช้เพื่อการเดินเรือเท่านั้น ประกอบกับแม่น้ำโขงไหลในพื้นที่ชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นอุปสรรคต่อรัฐบาลทหารพม่า เนื่องจากชนกลุ่มน้อย เช่น กระเหรี่ยง, มอญ และไทยใหญ่ มักจะต่อต้านรัฐบาลพม่าเพื่อปกครองตนเอง ฉะนั้นการพัฒนาแม่น้ำโขงก็เท่ากับเป็นการกระจายรายได้และพัฒนาพื้นที่ของชนกลุ่มน้อย รวมทั้งยังสามารถทำให้รัฐบาลพม่าเข้าถึงพื้นที่ชนกลุ่มน้อยได้สะดวกทำให้ การพัฒนาแม่น้ำโขง

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลาวมีพื้นที่ทั้งหมด 236,800 ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงคือ “เวียงจันทน์” (Vientiane) ทิศเหนือของลาวติดกับจีนเป็นระยะทาง 423 กิโลเมตรและพม่าเป็นระยะทาง 235 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดกับประเทศไทยเป็นระยะทาง 1,754 กิโลเมตร ติดกับพม่าทางทิศใต้เป็นระยะทาง 541 กิโลเมตร และทิศตะวันออกติดกับเวียดนามเป็นระยะทาง 2,130 กิโลเมตร มีพื้นที่ที่ติดกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด 5,083 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศของลาวส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับกับภูเขา บางส่วนเป็นที่ราบและที่ราบสูง ส่วนลักษณะที่เห็นได้ชัด คือ ลาวเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked) โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศจะเป็นภูเขาและป่าทึบ และมีแม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศทางด้านตะวันตกบริเวณชายแดนที่ติดกับไทย⁵²

⁵⁰ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Burma,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

⁵¹ Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

⁵² Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

ลาวมีประชากร 6,217,141 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 60⁵³ ลาวมีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 1,900 เหรียญสหรัฐ⁵⁴ ประเทศคู่ค้าที่ลาวนำเข้าที่สำคัญ⁵⁵คือ ไทยร้อยละ 60.5, จีนร้อยละ 10.3, เวียดนามร้อยละ 7.1 และสิงคโปร์ร้อยละ 4 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ⁵⁶คือ ไทยร้อยละ 19.3, เวียดนามร้อยละ 13.4, ฝรั่งเศสร้อยละ 8, เยอรมนีร้อยละ 5.3 และสหราชอาณาจักรร้อยละ 5⁵⁷

เนื่องจากลาวไม่มีทางออกทางทะเล ดังนั้นลาวจึงให้ความสำคัญต่อแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะแม่น้ำโขงไหลผ่านลาวประมาณ 2,000 กิโลเมตร ฉะนั้นการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงที่สำคัญที่สุดต่อลาวคือ การเดินเรือ นอกจากนี้ลาวยังได้มีการสร้างเขื่อนบนลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขงสายต่าง ๆ ที่อยู่ตลอดประเทศลาวเพื่อผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน กระนั้นก็ตามลาวก็ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินโครงการทำให้ได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนจากแหล่งทุนจากต่างประเทศ เช่น ธนาคารโลกและองค์กรอื่น ๆ แต่ก็ได้รับการคัดค้านจากองค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกรงว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง แม้ว่าลาวจะได้รับประโยชน์จากแม่น้ำโขง แต่ในขณะเดียวกันลาวก็มักประสบกับปัญหาจากแม่น้ำโขง เช่น เรื่องระดับน้ำในแม่น้ำโขงที่ไม่คงที่ คือ ในช่วงฤดูแล้ง ระดับน้ำในลุ่มแม่น้ำโขงจะต่ำมากจนทำให้ยากลำบากแก่การขนส่งสินค้าลงเรือ รวมไปถึงเรื่องการคมนาคมทางน้ำที่ใช้แม่น้ำโขงด้วย

---

⁵³ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 60, ความเชื่อเรื่องวิญญาณ (Animist) และอื่น ๆ ร้อยละ 40 (รวมทั้งคริสต์นิกายต่าง ๆ ร้อยละ 1.5)

⁵⁴ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 ที่มา : Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

⁵⁵ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

⁵⁶ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

⁵⁷ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

ราชอาณาจักรไทย

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 514,000 ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงคือ “กรุงเทพมหานคร” (Bangkok) ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดพม่าระยะทาง 1,800 กิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกัมพูชา มีระยะทาง 1,754 กิโลเมตร และติดกับกัมพูชา 803 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับมาเลเซีย 506 กิโลเมตร รวมระยะทางชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 4,863 กิโลเมตร⁵⁸ ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบตอนกลางของประเทศ มีที่ราบสูงโคราชทางตะวันออกและมีภูเขาบ้าง

ไทยมีประชากร 65,444,371 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 94.6⁵⁹ ประเทศไทยรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 8,300 เหรียญสหรัฐ⁶⁰ ประเทศคู่ค้าที่ไทยนำเข้าที่สำคัญ⁶¹คือ ญี่ปุ่นร้อยละ 23.6, จีนร้อยละ 8.6, สหรัฐฯ ร้อยละ 7.7, มาเลเซียร้อยละ 5.8, สิงคโปร์ร้อยละ 4.4, ไต้หวันร้อยละ 4.1 และสหรัฐอาหรับเอมิเรต (UAE) ร้อยละ 4 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ⁶²คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 16.1, ญี่ปุ่นร้อยละ 14, จีน ร้อยละ 7.4, สิงคโปร์ร้อยละ 7.3, มาเลเซียร้อยละ 5.5 และฮ่องกงร้อยละ 5.1⁶³

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยสายหนึ่งโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหากเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ของแม่น้ำโขงของประเทศไทยแล้ว ประเทศไทยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงโดยตรงได้มากนัก ฉะนั้นการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงของประเทศไทยจึงเป็นการใช้ประโยชน์จากลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขงเสียมากกว่าในเรื่องการเพาะปลูก, การแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง และผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ อย่างไรก็ตามประเทศ

⁵⁸ Thailand, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

⁵⁹ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94.6, อิสลามร้อยละ 4.6, คริสต์ร้อยละ 0.7 และอื่น ๆ ร้อยละ 11

⁶⁰ ข้อมูลปี 2005 ที่มา : Thailand,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

⁶¹ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Thailand,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

⁶² ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Thailand,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

⁶³ Thailand, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

ไทยมีโครงการโขง ชี มูล อันเป็นโครงการผันน้ำจากแม่น้ำโขงโดยปริมาณการผันน้ำคิดเป็นร้อยละ 1.38 ของปริมาณน้ำทั้งปีของแม่น้ำโขงที่ไหลถึงลงทะเลอย่างสูญเปล่า⁶⁴ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้แม่น้ำโขงมีศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งเป็นพลังงานสะอาด โดยไทยได้สนับสนุนการสร้างเขื่อนในลาวเพื่อซื้อไฟฟ้าจากลาว โดยในปี ค.ศ. 2006 การไฟฟ้าแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จะซื้อไฟฟ้าจากลาว 3,985 เมกะวัตต์⁶⁵ จะพบว่าไทยได้รับผลประโยชน์จากแม่น้ำโขงทั้งทางตรงและทางอ้อม

ราชอาณาจักรกัมพูชา

กัมพูชามีพื้นที่ทั้งหมด 181,040 ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงคือ พนมเปญ (Phnom Penh) ทิศเหนือติดกับลาวเป็นระยะทาง 541 กิโลเมตร ติดกับไทยทางทิศตะวันตกเป็นระยะทาง 803 กิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกับเวียดนามเป็นระยะทาง 1,228 กิโลเมตร มีพื้นที่ที่ติดกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด 2,572 กิโลเมตร⁶⁶

กัมพูชามีประชากร 13,607,069 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายหินยาน (Theravada Buddhist) ร้อยละ 95⁶⁷ รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชนชาวกัมพูชา (GDP per Capita) ประมาณ 2,100 เหรียญสหรัฐ⁶⁸ ประเทศคู่ค้าที่กัมพูชานำเข้าที่สำคัญ⁶⁹คือ ไทยร้อยละ 22.5, ฮองกงร้อยละ 14.1, จีนร้อยละ 13.6, เวียดนามร้อยละ 10.9, สิงคโปร์ร้อยละ

⁶⁴ สมพร สารรัตน์, “ความร่วมมือระหว่างประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง : ผลประโยชน์ตกอยู่กับ 6 ประเทศ”, (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 32

⁶⁵ “กฟผ. ชงแม่ข่ายเดินน้ำเขื่อนฮัตจี เหมินกลุ่มสาละวินต้านหนักยันค่าไฟถูกลง”, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 11 กรกฎาคม 2549
<http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thai-post&post_date=11/Jul/2549&news_id=127050&cat_id=600>

⁶⁶ Cambodia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

⁶⁷ นับถือศาสนาพุทธนิกายหินยานร้อยละ 95 และอื่น ๆ ร้อยละ 5

⁶⁸ ข้อมูลปี 2005 ที่มา : Cambodia,
<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

⁶⁹ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Cambodia,
<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

10.8 และใต้หวันร้อยละ 8.4 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ⁷⁰คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 55.9, เยอรมนี ร้อยละ 11.7, สหราชอาณาจักรร้อยละ 6.9, เวียดนามร้อยละ 4.4 และแคนาดาร้อยละ 4.2⁷¹

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบต่ำและที่ราบลุ่มส่วนใหญ่มีภูเขาทางตอนเหนือและทางตะวันตกเฉียงใต้มีแม่น้ำบาสซาค (Bassac River) และทะเลสาบเขมรหรือตอนเลสาบ (Tonle Sap) บริเวณที่เพาะปลูกและป่าจะอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง ตอนเลสาบเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่และตอนเลสาบนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกัมพูชาเนื่องจากเป็นบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำที่สำคัญของกัมพูชาในเรื่องการชลประทาน (Irrigation) และเรื่องการประมง (Fishery) ตอนเลสาบนั้นเป็นแหล่งเก็บกักน้ำธรรมชาติของแม่น้ำโขงในฤดูน้ำหลาก และปล่อยกลับสู่แม่น้ำโขงในฤดูแล้งซึ่งปริมาณน้ำที่ตอนเลสาบเก็บไว้ในฤดูน้ำหลากคิดเป็นร้อยละ 10-15 ของปริมาณน้ำทั้งหมดในแม่น้ำโขงในฤดูแล้งทำให้เกิดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขึ้นประมาณ 4 เท่าหรือประมาณ 2,600 ตารางกิโลเมตร⁷² ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดการทับถมของดินตะกอนบริเวณริมฝั่งของทะเลสาบซึ่งทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมในการเพาะปลูก การขยายพันธุ์สัตว์น้ำซึ่งทำให้อตอนเลสาบเป็นแหล่งอาหารของกัมพูชาโดยพบว่ามีปริมาณปลาที่จับได้จากตอนเลสาบมีประมาณ 72,500 ตันต่อปีหรือคิดเป็นร้อยละ 70 ของปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้ภายในประเทศ⁷³ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญสำหรับชาวกัมพูชา นอกจากนี้แม่น้ำโขงและสาขาของแม่น้ำโขงรวมทั้งตอนเลสาบยังเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญติดต่อระหว่างเมืองต่าง ๆ ในกัมพูชาอีกด้วย หลังจากสถานการณ์การเมืองในกัมพูชากลับคืนสู่ความสงบ รัฐบาลกัมพูชาได้หันกลับมาเริ่มโครงการพัฒนาเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงอีกครั้งหนึ่ง

⁷⁰ ข้อมูลปี 2004, Cambodia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

⁷¹ Cambodia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

⁷² Thomas R. Leinbach and Richard Ulack (Editors), *Southeast Asia Diversity and Development*, (New Jersey : Prentic-Hall Inc., 2000), p. 13.

⁷³ จตุภูมิ ภูมิบุญชู, “ปัญหาและแนวทางการใช้น้ำอย่างสมเหตุผลและเป็นธรรมตามความตกลงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มแม่น้ำโขง ค.ศ. 1995”, *เอเชียปริทัศน์*, (มกราคม-มิถุนายน 2548), น. 12.

เนื่องจากถนนเลียบสามารถเชื่อมกับแม่น้ำโขงได้ทำให้กัมพูชาสร้างท่าเรือขึ้นมาหลายแห่ง อาทิ ท่าเรือกัมปงจาม (Kompong Cham), ท่าเรือเพรกแดม (Prek Kdam) เป็นต้น⁷⁴ ประกอบกับผลประโยชน์ที่กัมพูชาจะได้รับมากมาย เช่น การลงทุนจากต่างประเทศในบริเวณดังกล่าวทำให้กัมพูชาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างจริงจัง

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เวียดนามมีพื้นที่ทั้งหมด 329,560 ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงคือ ฮานอย (Hanoi) ทิศเหนือติดกับจีนเป็นระยะทาง 1,281 กิโลเมตร ติดกับลาวทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเป็นระยะทาง 2,130 กิโลเมตร และติดกับกัมพูชาทางทิศใต้ 1,228 กิโลเมตร มีพื้นที่ที่ติดกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด 4,639 กิโลเมตร⁷⁵

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบต่ำและที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำทางตอนเหนือและตอนใต้ ตอนกลางเป็นที่ราบสูง รวมทั้งมีเนินเขาและภูเขาทางตอนเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือ จากตอนเหนือถึงตอนใต้มีความยาวประมาณ 1,650 กิโลเมตร ส่วนที่แคบที่สุดของประเทศมีความกว้างเพียง 50 กิโลเมตร

เวียดนามมีประชากร 83,535,576 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 9.3⁷⁶ รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชนชาวเวียดนาม (GDP per Capita) ประมาณ 3,000 เหรียญสหรัฐ⁷⁷ ประเทศคู่ค้าที่เวียดนามนำเข้าที่สำคัญ⁷⁸ คือ จีนร้อยละ 13.7, ใต้หวันร้อยละ

⁷⁴ สมพร สารรัตน์, “ความร่วมมือระหว่างประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง : ผลประโยชน์ตกอยู่กับ 6 ประเทศ”, (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 28.

⁷⁵ Vietnam, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/vm.html>>

⁷⁶ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 9.3, แคทอลิกร้อยละ 6.7, โฮ ฮ่า (Hoa Hao) ร้อยละ 1.5, เคาได (Cao Dai) ร้อยละ 1.1, โปรเทสแตนท์ร้อยละ 0.5, อิสลามร้อยละ 0.1 และไม่นับถือศาสนาร้อยละ 80.8

⁷⁷ ข้อมูลปี 2005 ที่มา : Vietnam, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/vm.html>>

⁷⁸ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Vietnam, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/vm.html>>

11.3, เกาหลีใต้ร้อยละ 10.8, ญี่ปุ่นร้อยละ 10.5, สิงคโปร์ร้อยละ 10.5, ไทยร้อยละ 6.2 และฮ่องกงร้อยละ 4 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ⁷⁹คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 20.2, ญี่ปุ่นร้อยละ 13.6, จีนร้อยละ 9, ออสเตรเลียร้อยละ 7, เยอรมนีร้อยละ 5.9, สิงคโปร์ร้อยละ 4.8 และสหราชอาณาจักรร้อยละ 4.6⁸⁰

รัฐบาลเวียดนามให้ความสนใจการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างมาก เนื่องจากเวียดนามสามารถใช้ประโยชน์ในเรื่องการเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงซึ่งเป็นเขตเพาะปลูกที่สำคัญที่สุดของเวียดนาม โดยบริเวณนี้มีประชากรอาศัยอยู่กว่า 15 ล้านคน⁸¹ เนื่องจากเวียดนามเป็นประเทศปลายน้ำ (Down Stream Country) ของแม่น้ำโขงทำให้เวียดนามต้องการรักษาระดับน้ำในฤดูแล้งไว้เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อปริมาณน้ำที่จะช่วยผลักดันน้ำเค็มในฤดูแล้ง การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งจะทำให้เกิดปัญหาการรุกคืบของน้ำเค็มจากทะเลจีนใต้ตามมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแหล่งเพาะปลูกบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta) นอกจากนี้หลังการพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบาย ดอย มอย (Doi Moi) ทำให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าของเวียดนามเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นเวียดนามจึงพยายามดำเนินโครงการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำในลุ่มแม่น้ำโขงหลายโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใช้ไฟฟ้า นอกจากนี้แม่น้ำโขงยังเป็นเส้นเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมจากแม่น้ำภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำแดง (Red River) ทำให้การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศของเวียดนามเป็นไปโดยสะดวกและง่าย หากทำสำเร็จก็จะทำให้แม่น้ำอื่น ๆ ภายในประเทศออกไปสู่มแม่น้ำโขง แล้วก็ต่อออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน ซึ่งจะทำให้การขนส่งสินค้าเป็นไปโดยง่าย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลเวียดนามจึงให้ความสำคัญแก่การรวบรวมความร่วมมือในลุ่มแม่น้ำโขง

สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกและบริเวณพื้นที่ร่วมของประเทศสมาชิกในกรอบความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยในอเมริกาเหนือจะร่วมมือกันเฉพาะบริเวณ หมายถึงความว่า จากชายแดนที่ติดต่อกันระหว่างสหรัฐฯ และแคนาดา

⁷⁹ ข้อมูลปี 2004 ที่มา : Vietnam,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/vm.html>>

⁸⁰ Vietnam, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/vm.html> >

⁸¹ จตุภูมิ ภูมิบุญชู, “ปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับการใช้น้ำอย่างสมเหตุผลและเป็นธรรมตามความตกลงความร่วมมือเพื่อการพัฒนายั่งยืนของลุ่มแม่น้ำโขง ค.ศ. 1995”, เอเชียปริทัศน์ : 12-13.

จากทั้งหมด 13 รัฐในสหรัฐฯ และ 6 มณฑลในแคนาดา จะมีความร่วมมือกันก็เฉพาะบริเวณ ทะเลสาบทั้ง 5 เท่านั้นซึ่งเป็นบริเวณที่มีผลประโยชน์ร่วมกันและพยายามกำจัดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้ง 2 ประเทศ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง บริเวณชายแดนของประเทศสมาชิก แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นพื้นดิน และส่วนที่มีน้ำพื้นดิน

- ส่วนที่เป็นพื้นดิน ก็คือ บริเวณชายแดนที่มีเส้นแบ่งเขตแดนไม่ว่าจะเป็นเขตปักปันหรือเส้นแบ่งเขตแดนตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา เป็นต้น ดังนั้นทุกประเทศไม่เฉพาะประเทศสมาชิกกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ต่างต้องมีชายแดนที่เป็นพื้นดิน ซึ่งจะเป็นจุดเชื่อมต่อของการเดินทางในการทำมาค้าขาย ติดต่อกันระหว่างประชาชน

- ส่วนที่มีน้ำพื้นดิน คือ บริเวณชายแดนที่เป็นพื้นน้ำ เช่น ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ฯลฯ ชายแดนทั้ง 2 ส่วนในอนุภูมิภาคนี้ประเทศที่เชื่อมต่อกัน คือ จีน (ยูนนานและกวางสี), พม่า, ลาว, ไทย, กัมพูชา และเวียดนาม ทั้ง 6 ประเทศนี้มีพรมแดนติดต่อกันในส่วนที่เป็นพื้นดิน (ทางบก) ไม่ครบทุกประเทศ (ดูรูปที่ 4) กล่าวคือ จะติดต่อกันเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง ยกเว้น ลาว ที่มีชายแดนติดกับประเทศสมาชิกที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่านทุกประเทศ

อย่างไรก็ดี ประเทศเหล่านี้ยกเว้นจีน⁸² (ยูนนานและกวางสี) แม่น้ำโขงได้ไหลผ่านประเทศสมาชิก โดยแม่น้ำโขงนี้เองก็ได้ถูกใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนทางธรรมชาติของประเทศที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน ส่งผลให้แม่น้ำโขงได้กลายเป็นแม่น้ำนานาชาติที่ทุกประเทศที่แม่น้ำโขงไหลผ่านสามารถจะใช้ประโยชน์จากแม่น้ำนี้ได้ ดังนั้นการจะใช้ประโยชน์จากหรือทรัพยากรในแม่น้ำโขงนั้น หากเป็นการร่วมมือกันเพียงไม่กี่ประเทศก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น หากไทย, ลาวและเวียดนาม ร่วมมือกันเรื่องแม่น้ำโขง เมื่อฝ่ายไทย, ลาว และเวียดนามมีนโยบายใด ๆ ออกมาก็อาจจะประสบปัญหาที่ จีน, พม่า และกัมพูชา มิได้เข้าร่วมมืออาจจะคัดค้าน เพราะนโยบายดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อแม่น้ำโขงส่วนที่ไหลผ่านประเทศที่ไม่ได้ร่วมมือ ซึ่งก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ แม่น้ำโขงเป็นเส้นเขตแดนทางธรรมชาติของอนุภูมิภาคนี้ นอกจากเป็นการใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขตแดนแล้ว ยังเป็นแม่น้ำที่นำไปสู่กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคนี้อีกด้วย

⁸² ภาพที่ 1.4 ประกอบจะพบว่าแม่น้ำ หลานซางเจียง (Lancang) หรือที่เรารู้จักกันในนาม “แม่น้ำโขง” ต้นกำเนิดมาจากการละลายของหิมะซึ่งปกคลุมบริเวณที่ราบสูงทิเบตที่มีระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 16,400 ฟุต จากนั้นก็ไหลผ่านซอกเขาในมณฑลยูนนานของจีน ซึ่งถือว่าไหลผ่านในประเทศจีน ดังนั้นจีนจึงมองว่าแม่น้ำโขง (ตอนบน) เป็นแม่น้ำภายในของตน

จะพบว่าที่ตั้งและภูมิประเทศของประเทศสมาชิกนั้นมีความสำคัญในแง่ของ
การร่วมมือในบริเวณที่มีชายแดนร่วมกัน ซึ่งการร่วมกันนี้ก็นำไปสู่การบริหารจัดการชายแดนที่มี
ปัญหาร่วม ตลอดจนใช้การร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไปสู่โอกาสในการร่วมกันพัฒนาชายแดน เช่น
การพัฒนาเศรษฐกิจ, การศึกษา และการคมนาคม เป็นต้น